

- BERKENKOTTER, CAROL – HUCKIN, THOMAS 1995: *Genre knowledge in disciplinary communication: Cognition/culture/power*. Hillsdale: Erlbaum.
- BHATIA, VIJAY K. 1993: *Analysing genre: Language use in professional settings*. London: Longman.
- HEIKKINEN, VESA – HIIDENMAA, PIRJO 1999: Institutionaaliset tekstit ja genret tekstintutkimuksen kohteena. – *Virittäjä* 103 s. 142–150.
- MARTIN, J. R. 1993: A contextual theory of language. – Bill Cope & Mary Kalantzis (toim.), *The powers of literacy: a genre approach to teaching writing*. Pittsburgh Series in Composition, Literacy and Culture. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- SWALES, JOHN 1990: *Genre analysis: English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press.

LÄSNÄOLO TEKSTISSÄ

Henna Makkonen-Craig *Toimittajan läsnäolo sanomalehtitekstissä. Näkökulmia suomen kielen dialogisiin passiivilauseisiin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2005. 268 s. ISBN 951-746-711-7.

Henna Makkonen-Craig käsittelee Helsingin yliopistossa tarkastetussa väitöskirjassaan *Toimittajan läsnäolo sanomalehtitekstissä* dialogiseksi passiivilauseeksi kutsumansa kielenilmiön diskurssifunktioita sanomalehtiteksteissä. Ilmiötä ei ole aiemmin tutkittu tai edes nimetty, mutta Makkonen-Craigin tutkimus piirtää siitä monipuolisen ja kiinnostavan kuvan valottaen sitä niin kieliopin, tekstin kuin journalistisen kontekstinkin näkökulmista.

Väitöskirjan alkulehdillä kirjoittaja asemoi itsensä tekstintutkijaksi ja tutkimuksensa osaksi tekstintutkimuksen kenttää. Tekstit ovat fennistiikassa olleet viime vuosina verraten vilkkaan tutkimuksen kohteena. Tekstintutkimuksen alalta on valmistunut joitain väitöskirjatöitä ja tekeilläkin on useita. Tekijät käyttävät niin kriittisen diskurssianalyysin, retoriikan kuin strukturalistisen tekstintutkimuksenkin käsitteistöä

ja kuvausvälineistöä. Kieliopin malleina hyödynnetään erityisesti systeemis-funktionaalista kielioppia mutta myös aivan perinteisen kieliopin kuvauksen käsitteitä. Väitöskirjojen lisäksi on ilmestynyt useita fennistisiä kirjoja ja artikkelikokoelmia, jotka käsittelevät tekstintutkimusta. Mikään näistä ei kuitenkaan tarjoa suoraa esikuvaa Makkonen-Craigin tutkimukselle, vaan hän on lähtenyt rakentamaan omanlaistaan viitekehystä ja lähestymistapaa.

Yhteistä monen suomalaisen tekstintutkimuksen edustajan kanssa Makkonen-Craigin väitöskirjalla on teoreettinen monilähtöisyys: Makkonen-Craig rakentaa tutkimuksensa yhtäältä dialogismin teorialle, erityisesti siinä muodossa kuin sitä on kehittänyt ruotsalainen Per Linell (ks. erityisesti Linell 1998). Linellin tapaan Makkonen-Craig hakee vaikutteita myös keskusteluanalyysista; keskusteluanalyysin

osalta hän tukeutuu lähinnä alan fennistiseen tutkimukseen, jota erityisesti Auli Hakulisen johdolla on tehty Helsingin yliopistossa. Sekä keskusteluanalyyseissa että dialogisissa keskeistä on kielenkäytön kontekstisidonnaisuuden ja sosiaalisuuden korostaminen. Nämä molemmat puolet nousevat voimakkaina esiin väitöstutkimuksessa, sekä sen teoreettisissa pohdinoissa että tekstien analyyseissa. Makkonen-Craig analysoi tekstejä paitsi tekstuaalisen rakenteen myös käytettyjen kieliopillisten muotojen osalta. Kieliopillisessa analyyseissa hän käyttää pääosin perinteisen kieliopin käsitteistöä. Joitain lainoja on myös konstruktioikieliopista, lähinnä siinä muodossa kuin siitä on fennistiikassa kirjoitettu (erityisesti Leino 2003).

KIRJAN RAKENNE

Johdannossa esitetään tutkimuksen tavoitteet ja työn dispositio sekä luodaan katsaus suomen passiivista tehtyihin tutkimuksiin. Toisessa luvussa esitellään tutkimuksen taustana toimivaa dialogismin teoriaa ja työn aineistoa. Kolmannessa luvussa käydään läpi dialogisen passiivilauseen kielellisiä piirteitä ja neljännessä sen diskurssi-tehtäviä. Viidennessä luvussa esitellään muita samoissa funktioissa käytettäviä rakenteita. Kuudennessa luvussa pohditaan dialogisten passiivilauseiden laajempaa kontekstia, sanomalehtiä. Työn päättää ko-koava pohdintaluku.

Takakannessa tekijä kuvaa kirjan rakennetta: »Kirjan eri luvuissa lähestytään aihetta hieman eri suunnilta. Luvut on kirjoitet- tu itsenäisiksi kokonaisuuksiksi, joihin on mahdollista tutustua myös yksittäin.» Tämä väite ei pidä paikkaansa, sillä vaikka luvut 4 (dialogisen passiivin diskurssitehtävät) ja 6 (dialogisen passiivin journalistinen kon- teksti) toimisivatkin myös itsenäisinä kokoi- nauksuksina, luku 5 (dialogisen passiivin

vertaisilmaukset) on selvästi riippuvainen luvun 4 annista. Ounastelenkin takakansi- tekstin muotoilun takana olleen toiveen kosiskella sellaisiakin lukijoita, jotka eivät koko teokseen jaksa paneutua.

Työn kokonaisrakenne on luvun 6 lie- vää irrallisuutta lukuun ottamatta jännevä, ja tutkimus on kaikkiaan tekstuaalisesti hy- vin rakennettu. Tekijä osoittaa olevansa paitsi hyvä tekstintutkija myös kelpo teks- tin tuottaja.

TYÖN AINEISTO

Väitöskirjan aineisto on poimittu käsin Helsingin Sanomien kantalehdestä 1999– 2002. Poiminnan tuloksena on 156 niin sanottua passiivitekstiä eli sellaista tekstiä, jossa esiintyy dialoginen passiivilause vä- hintään kerran. Yhteensä dialogisia passiiv- ilauseita on aineistossa 199. Tämä on kä- sittääkseni aivan riittävä aineisto tekstintut- kimuksen tarpeisiin, kun teksteistä tehdään yksityiskohtaista analyyseja.

Aineistosta otetuissa esimerkeissä on osoitettu kappalejakoa ja merkitty tekstin alut ja loput. Tekstin alkuna pidetään leipä- tekstin alkua; kirjoituksen otsikko on annet- tu esimerkin lopussa lähdetiedoissa, mutta ainoastaan yhden esimerkin yhteydessä analysoidaan myös otsikkoa (s. 72, esi- merkki 3). Muutoin otsikot on jätetty huo- miotta. Tätä en pidä täysin onnistuneena rajauksena. Kirjoittaja käsittelee dialogisia passiiveja niin sanottuina sisääntulokohti- na eli kohtina, jotka kiinnittävät lukijan huomion ja saavat hänet lukemaan juttua eteenpäin. Käsitteykseni mukaan myös otsi- kot toimivat tällaisessa tehtävässä, ja siksi olisi ollut kiintoisaa, jos nekin olisi otettu analyyseissa huomioon.

Makkonen-Craig kritisoi sivulla 36 Kielipankin aineistoa siitä, että kuvat, gra- fiikka, palstoitus ja muut visuaaliset ele- mentit puuttuvat; näin hän argumentoi

oman manuaalisen aineistonkeruunsa puolesta. Kritiikki kääntyy kuitenkin osittain kirjoittajaa vastaan, sillä hän ei ole itsekkään analysoinut näitä elementtejä aineistostaan. Liitteessä 2 on esitetty leikkeinä viisi passiivitekstiä, joista kolme kokonaan ja kaksi osittain. Näitä tekstejä olisi voitu käyttää analyysissäkin hyödyksi; nyt ne jäävät irrallisiksi lisäksi vailla varsinaista tutkimus-tehtävää palvelevaa funktiota.

Passiivitekstiaineiston lisäksi työtä varten on kerätty 117 vertailutekstin aineisto. Näissä teksteissä on käytetty joitain toisia rakenteita samojen diskurssitehtävien täyttämiseen kuin mitä dialogisella passiivilla on. Tätä aineistoa analysoidaan luvussa 5. Luvussa 6 aineistona käytetään kolmen toimittajan haastatteluja. Toimittajien valinnan ehtona oli, että valituilta oli kultakin vähintään kolme tekstiä passiiviaineistossa (s. 39). He olivat siis dialogisen passiivilauseen aktiivisia käyttäjiä. Aineiston ei ilmeisesti ole tarkoituskaan olla mitenkään kattava, vaan sen tehtävänä on lähinnä tuoda joitain lisänäkökulmia dialogisen passiivin käsittelyyn. Olisi mielestäni kannattanut pohtia sitäkin vaihtoehtoa, että haastateltaviksi olisi otettu joku tai joitain sellaisia toimittajia, jotka eivät koskaan käytä dialogista passiivia.

DIALOGINEN PASSIIVI PERSONAMUOTONA

Esitellessään suomen passiivin ominaisuuksia Makkonen-Craig sanoo (s. 19), että suomen yksipersonaista passiivia voisi pitää eräänlaisena kontekstisidonnaisena persoonana: »passiivi on läsnä olevan henkilön (tai henkilöiden) indeksi, joka saa tarkemman merkityksensä tekstiyhteydessä käytettynä». Tarkemmin sanoen on kyse passiivin persoonapäätteen (ei itse passiivimuodon) indeksikaalisuudesta (ks. Helasvuo 2001: 73–74). Virheellistä on väittää,

että kyse olisi *läsnä olevan henkilön* indeksistä: vaikka dialogisen passiivin persoonapäätte onkin aina puhetilanneviitteinen, näin ei voi väittää yksipersonaisesta passiivista yleisesti. Voimme hyvin sanoa esimerkiksi *Acehin rauhansopimus allekirjoitettiin elokuussa* viittaamatta kehenkään läsnä olevaan henkilöön.

Luvussa 6 Makkonen-Craig pohtii dialogisen passiivilauseen motivaatiota toimittajahaastattelujen pohjalta. Haastattelut toivat hänen mukaansa (s. 225–226) esiin sen, että dialogisen passiivilauseen käytön motiivina on *minä*-muodon välttely. Tämän perusteella kirjoittaja toteaa, että »näin [toimittaja] saa teksteihin omaa läsnäoloaan ja omaa näkökulmaansa ilman, että joutuu käyttämään eksplisiittisiä yksikön ensimmäisen persoonan ilmauksia». Tämä on mielenkiintoinen tulos. Se liittyy kiintoisalla tavalla erityisesti 1980- ja 1990-luvulla fennistiikassa esillä olleeseen ajatukseen suomen passiivista (ja myös niin sanotusta nollapersonasta, jota käsitellään vertaisilmauksissa) persoonareferenssin välttämisen keinona (tätä ovat esittäneet mm. Hakulinen 1987 ja Luukka 1994 ja 1995). Laitinen (1995) argumentoi tätä näkökantaa vastaan sanoen, että nollapersona on persoonan välittämisen eikä välttämisen keino. Välttämisenäkemys onkin jäänyt nykykeskustelussa taka-alalle, eikä se tule tässääkään väitöskirjassa esiin. Toivoisin, että Makkonen-Craig jossain tulevassa tutkimuksessaan kehittelisi tätä asiaa eteenpäin.

DIALOGINEN PASSIIVI KONSTRUKTIONA

Luku 3 on omistettu dialogisen passiivilauseen kielellisten piirteiden erittelylle. Tässä yhteydessä Makkonen-Craig hyödyntää konstruktion käsitettä. Hän sanoo (s. 43): »Dialoginen passiivilause on enemmän

kuin vain muotojen yhteenliittymä, ja sitä voidaan pitää kielellisenä konstruktiona. Konstruktio on kieliopillisesti järjestynyt pala kieltä, jolla on muotopiirteiden lisäksi omanlaisiaan semanttisia ja pragmaattisia piirteitä.» Tämän konstruktion tekijä esittelee kuviona (»Dialogisen passiivilauseen sisäinen rakenne», s. 42), jossa keskiössä on passiivimuotoinen verbi, sen edellä paikka mahdollisille dialogipartikkeleille ja jäljessä ensin paikka *pA*-liitepartikkelille, sitten erillisiä positioita joillekin adverbeille ja konjunktioille ja laittomaisena paikka erilaisille demonstratiivisille pro-ilmauksille. Kyseisessä kuviossa kieliopillisesti järjestynyt nähdäkseni kuitenkin vain dialogisen passiivin kohta; muut kohdat on esitetty luettelemalla lekseemejä, joita konstruktion yhteydessä voi esiintyä. Konstruktioajatus tuntuukin tässä kohdin enemmän lainalta kuin syvällisesti työhön istutetulta teoreettiselta kuvaustavalta. Kyse on pikemminkin positionalisesta mallista, jolla pyritään kuvaamaan kollokaatioita.

Kuvaustapa on jossain määrin ongelmallinen. Kollokaatiotutkimuksissa tuodaan yleensä taajuustietoja kollokoivuuden tueksi; Makkonen-Craigilla näitä tietoja on vain satunnaisesti (s. 56 *pA*-partikkelista). Hän esittää muun muassa, että koska demonstratiiviset pro-ilmaukset ja affektiset sanat »tuovat tärkeän merkityslisän konstruktion ja ovat siinä tavanomaisia, ne on tarpeen sisällyttää kuvaukseen» (s. 43). Käsitellessään tarkemmin niitä positioita, joissa nämä sanaryhmät esiintyvät (s. 59–64), hän ei kuitenkaan tuo mitään tukea väitteelleen siitä, että näissä positioissa esiintyvät lekseemit olisivat erityisen tavanomaisia juuri dialogisessa passiivilauseessa. Varsinkin demonstratiiviset pro-ilmaukset esiintyvät taajaan muutoinkin, ja olisi mielestäni erityisesti osoitettava, että ne ovat nimenomaan dialogisen passiivilauseen piirre.

TOIMINTASARJAT

Työn merkittävimpänä teoreettisena innovaationa pidän toimintasarjan käsitettä. Toimintasarjan käsitteen taustalla on työn kehysteorianä käytetty dialogismi, jonka mukaan yksi keskeinen dialogin perusominaisuus on ilmausten sekventiaalisuus (s. 27). Analyysin kannalta tämä tarkoittaa sitä, että tarkasteltavan kielenpiirteen lisäksi on tarpeen kiinnittää huomiota myös siihen, mitä tekstissä on sen edellä ja jäljessä. Makkonen-Craigin mukaan dialogisilla passiivilauseilla tehdään teksteissä diskursiivisia tekoja, jotka hahmottuvat erilaisten toimintasarjojen osaksi ja saavat merkityksensä tämän sekventiaalisuuden kautta.

Kirjoittaja vertaa (s. 27) sekventiaalisuuden periaatetta keskustelunanalyysin ajatukseen kielenkäytön kaksoiskontekstuaalisuudesta, jonka mukaan jokainen lausuma muotoillaan sopivaksi edelliseen vuoroon, mutta toisaalta lausuma myös uudistaa kontekstia, koska se luo odotuksen jatkosta eli ennakoi tietyytyppistä jatkoa. Toimintasarjan muodostavien ilmausten sekventiaalisuutta ei ole mielestäni loppuun asti mietitty. Makkonen-Craig toteaa esimerkiksi tiedonhakulauseista, että »[t]iedonhakulause on toiminnallisesti sekä responsiivinen että projektiivinen, eli se suuntautuu sekä edeltävään että tulevaan tekstiin. Responsiivinen se on suhteessa kysymykseen tai väitteeseen, ja projektiivinen eli uuden toiminnan avaava se on suhteessa vastaukseen.» (S. 85.) Kuitenkin hänen käsittelemissään esimerkeissä on sellaisia, jotka ovat ilmiselvästi tämän periaatteen vastaisia (s. 73, esimerkki 4), ja sellaisia, joista puuttuu se osa (kysymys), jonka suhteen dialogisen passiivilauseen pitäisi olla responsiivinen (s. 80, esimerkit 19 ja 20).

Pidän analyysiluvuissa esitettyjä analyyseja hyvinä ja oivaltavina; hyvin harvoista analyyseista olisin toista mieltä. ▷

Analyysilukujen päätteeksi esitetään yleistyksenä se toimintasarja tai ne toimintasarjat, joita luvussa esitetyt esimerkit toteuttavat. Tämän esitystavan ongelmana on, että se jättää täysin avoimeksi sen, missä määrin kukin esimerkki toteuttaa luvun lopussa esitettyä toimintasarjaa. Esimerkkien analyysissa saatetaan nimetä jokin kohta tai jotkin kohdat toimintasarjan osan nimellä; loppujen osalta jää lukijan pääteltäväksi, onko jotain toimintasarjan osaa lainkaan esimerkissä. Esimerkkejä on runsaasti: jos vertaa luvussa 4 kustakin diskurssitehtävästä annettujen esimerkkien määrää kyseistä diskurssitehtävää toteuttavien lauseiden määrästä annettuihin tietoihin, voi todeta, että useissa alaluvuissa on annettu esimerkkeinä joko kaikki tai lähes kaikki kyseistä diskurssitehtävää toteuttavat dialogiset passiivilauseet. Tällaisessa käsittelytavassa yleistyksiä on vaikea nostaa kovin kirkkaina esiin.

VERTAISILMAUKSET

Luvussa 5 Makkonen-Craig käsittelee dialogisen passiivin vertaisilmauksia, ilmauksia, joita käytetään samoissa diskurssitehtävissä kuin dialogista passiivilauseettakin. Vertaisilmauksia käsitellään esittelemällä kukin muotoryhmä omana alalukunaan. Toinen mahdollisuus olisi ollut diskurssitehtävittäinen jäsentely, mutta Makkonen-Craigin mukaan kielipillinen järjestys »tuntui selvimmältä» (s. 165). Valittu ratkaisu on nähdäkseni sikäli epäedullinen kirjoittajan kannalta, että hänen oma tutkimuksellinen antinsa tulee paljon vaisumpana esiin.

Käsittely etenee muotoryhmittäin, mutta kustakin muotoryhmästä saatu kuva jää hyvin kapeaksi, koska ideana on tuoda esiin kunkin muotoryhmän ilmauksista vain niiden käyttöä niissä diskurssitehtävissä, jotka on dialogisesta passiivista tun-

nistettu. Makkonen-Craig tuo jonkin verran esiin puheena olevia muotoryhmiä koskevaa tutkimuskirjallisuutta, mutta käsittely jättää paikoin pintapuolisen ja satunnaisen tunnun. Lähdekirjallisuuden etsiminen on joissain kohdin pysähtynyt *Isoon suomen kielioppiin* (Hakulinen ym. 2005) eikä kirjoittaja ole vaivautunut alkuperäislähteen äärelle (esim. s. 170 itsenäisen nominaalisen lausekkeen diskurssifunktioista ja s. 178 nollapersoonaisesta nesessiivikonstruktiosta). Makkonen-Craigia ei tietenkään voi syyttää siitä Ison suomen kieliopin ratkaisusta, että lähdeviittaukset esitetään lukujen lopuissa yksilöimättöminä (eikä sielläkään kattavasti). Väitöskirjan tasoisessa tutkimuksessa voidaan nähdäkseni kuitenkin odottaa, että tutkija pystyy hakemaan alkuperäislähteet. Tässä suhteessa vertaisilmauksia käsittelevä luku 5 muodostaa väitöskirjassa valitettavan poikkeuksen; luvuissa 2 ja 3 kirjoittaja kyllä esittelee relevanttia kirjallisuutta varsin kattavasti ja tuo siihen tuoreita omia näkökulmiaan.

Joidenkin vertaisilmausten kohdalla olisi ollut kiinnostavaa, jos olisi tarkemmin pohdittu niissä ilmenevää dialogisuutta; tämä koskee erityisesti toisen persoonan ilmauksia (luvut 5.4.2 ja 5.4.3). Olisin toivonut enemmän pohdintaa siitä, miten työn otsikossa mainittu toimittajan läsnäolo välittyy toisen persoonan ilmauksissa. Niiden käsittelyssä on mukana myös sellaisia tapauksia, joissa puhutellaan tiettyä persoonaa (esim. *Lopeta itku, Jouko Turka ja älä Lipponen edes yritä väittää, että helikopterit ovat puolustuspolitiikkaa*, s. 194). Tällaiset ilmaukset toimivat mielestäni hyvin eri tavalla kuin dialogiset passiivilauseet sen suhteen, miten lukija-yleisö niissä asemoituu: kun dialogisissa passiivilauseissa toimittaja ikään kuin avaa vierelleen paikan lukija-yleisölle samastua passiivin esittämään toimintaan (esim. *katsotaanpa tar-*

kemmin), puhuteltaessa jotakuta tiettyä toista persoonaa lukija-yleisö rajautuu referentiaalisesta kehikosta pois.

DIALOGINEN PASSIIVI JOURNALISTISESSA KONTEKSTISSAAN

Luvussa 6 käsitellään dialogista passiivilausetta sanomalehden osana. Aluksi tarkastellaan sitä, missä osastoissa ja missä juttutyypeissä dialogisia passiivilauseita esiintyy. Kun tarkasteltavina ovat yhden ainoan lehden artikkelit ja osastot, lukijaa jää pohdittamaan, missä määrin esiteltyt tulokset ovat yleistettävissä muihin lehtiin. Tämän jälkeen tuodaan esiin kirjoittajien näkökulmia dialogisen passiivilauseen käyttöön toimittajahaastattelujen kautta. Haastattelviksi valikoitui kolme toimittajaa niiden toimittajien joukosta, jotka käyttivät dialogista passiivia toistuvasti. Ideana on täydentää tutkittavan ilmiön kielellistä ja tekstuaalista analyysia »asiantuntijatiedon» avulla (s. 207); haastattelujen ajatellaan siis avavan näkymän tähän tietoon. On selvää, että kyse ei ole laajakulmasta vaan varsin kapeasti rajatusta kuva-alasta, josta jää kokonaan pois niiden kirjoittajien näkökulma, jotka eivät itse koskaan käytä kyseistä kielenpiirrettä.

Luvussa 6 käy ilmi, että dialogisia passiivilauseita esiintyy nimenomaan *feature*-tyyppisissä teksteissä eli erikoisartikkeleissa (käännösvastine MOT-sanakirjaston englanti–suomi-sanakirjasta), ei esimerkiksi uutisteksteissä. Erikoisartikkelit ovat siis dialogisen passiivin kotikonetti; tästä tekstityypistä käytetään väitöskirjassa termiä *featureteksti* (määritelmä s. 212). Termi on fennistisestä näkökulmasta mielestäni yksiselitteisesti huono; pidänkin valitettavana, ettei tekijä ole käyttänyt suomen kielen ammattilaisen taitojaan ja tarjonnut tälle sopivaa suomenkielistä vastinetta.

Tästä olisivat voineet hyötyä esimerkiksi sanomalehtitekstejä tutkivat fennistit ja muut kielitieteilijät ja mediatutkijat. Termien suhteen Makkonen–Craig on muutoin tehnyt arvokasta työtä kääntämällä monia vieraskielisen tutkimuskirjallisuuden käsitteitä ja pohtimalla käännösten vivahteita (ks. erityisesti termiä *läsnäolo* koskevaa pohdintaa s. 29–31).

TUTKIMUKSEN ANTI

Henna Makkonen–Craigin tutkimusaihe on lingvistisesti tuore ja kiintoisa. Tutkija on rajannut tutkimuksen kohteeksi kielellisen ilmiön, jota ei aiemmin ole tutkittu. Aihe on tekstintutkimuksellisesti herkullinen, ja syntyvä kuva tutkimuskohteesta on moniulotteinen. Makkonen–Craig osoittaa tutkimuksessaan hyvää suomen kielen tutkijan ammattitaitoa: hän hallitsee fennistiikan peruskäsitteet ammattilaisen tavoin. Esimerkkien analyysi on sinänsä mallikasta, mutta erityisesti dialogisen passiivin diskurssitehtäviä käsittelevän luvun 4 puutteeksi lasken sen, ettei esimerkkien analyysissä yksityiskohtaisesti osoiteta sitä, miten annetut esimerkit toteuttavat kulloistakin toimintasarjaa; lukijan pääteltäväksi jää paljon. Tämä tekee analyyseista osittain epämääräisiä.

Pidän tutkimuksen painavimpana anti- na dialogisen passiivilauseen diskurssitehtävien erittelyä väitöskirjan neljännessä luvussa. Myös luku 6, jossa käsitellään sanomalehteä dialogisen passiivilauseen ympäristönä, valottaa tutkimusaihetta kiintoisasta näkökulmasta. Sen sijaan dialogisen passiivin vertaisilmausten käsittelyn antia pidän tutkimuksellisesti heikompana; sen ansio on lähinnä se, että se kirkastaa kuvaa luvussa 4 tarkastelluista dialogisen passiivilauseen diskurssitehtävistä. Puheena olevien ilmaustyyppien osalta luvun antia on vaikea poimia esiin, koska ilmaus-

tyyppäjä käsitellään vain siltä osin kuin ne toteuttavat samoja diskurssitehtäviä kuin dialoginen passiivilause.

Tutkimuksen merkittävin teoreettinen anti on toimintasarjan käsite. Se on kiintoisa käsite, josta voisi olla merkittävää apua kirjoitettujen tekstien analyysissä. Sen kehittäminen jää väitöskirjassa kuitenkin puolittain; erityisesti sen sisältämää ajatusta dialogin sekventiaalisuudesta ja kielellisen ilmauksen kaksoiskontekstuaalisuudesta ei pohdita riittävästi. Esimerkkien analyysissä ei osoiteta vakuuttavasti, missä mielessä ilmaukset ovat toisaalta responsiivisia, siis edellä olleeseen suuntautuneita, toisaalta projektiivisia, tulevaa ennakoivia. Toimintasarjan käsitteen kehittäminen tarjoaa siis pohdittavaa ja kehiteltävää tuleviin tutkimuksiin.

Henna Makkonen-Craigin tutkimuksessa kuuluu itsenäisen tutkijan ääni. Tutkimus herättää lukijassa monia oivalluksia, vastaväitteitäkin, ja poikii varmasti monenlaisia uusia tutkimusideoita. ■

MARJA-LIISA HELASVUO
Sähköposti: mlhelas@utu.fi

LÄHTEET

- HAKULINEN, AULI 1987: Avoiding personal reference in Finnish. – J. Verschueren & M. Bertucelli-Papi (toim.), *The pragmatic perspective: Selected papers from the 1985 International Pragmatics Conference* s. 141–153. Amsterdam: John Benjamins.
- HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2005: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HELASVUO, MARJA-LIISA 2001: *Syntax in the making*. Amsterdam: John Benjamins.
- LAITINEN, LEA 1995: Nollapersoonaa. – *Virittäjä* 99 s. 337–358.
- LEINO, JAAKKO 2003: *Antaa sen muuttua. Suomen kielen permissiivirakenne ja sen kehitys*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LINELL, PER 1998: *Approaching dialogue: Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives*. Amsterdam: John Benjamins.
- LUUKKA, MINNA-RIITTA 1994: Persoonaa pragmatiikan puntarissa. – *Virittäjä* 98 s. 227–239.
- 1995: *Puhuttua ja kirjoitettua tiedettä. Funktionaalinen ja yhteisöllinen näkökulma tieteen kielen interpersonaalisiin piirteisiin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.